

Medyada Gerçekliğin İnşası ve Toplumsal Denetim¹

Berk Çaycı²

Öz

Çalışmanın amacı: tüm dünyada gücü elinde bulunduran egemenlerin, ideolojilerini sağlamlaştırmak için medyayı kullanarak; egemen ideolojiyi nasıl yeniden ürettiğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, çalışmanın içeriği; medyada gerçeklik, toplumsal denetim ve gözetim sorunsalı bağlamında yapılandırılmıştır. Çalışmada öncelikli olarak medyanın manipülasyon sanatında uzmanlaşmasıyla birlikte; ayrıcalıklı azınlığı, gerçeklerin ortaya çıkması tehdidinden koruyan bir bekçi konumuna yükseltildiği üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın sonraki bölümlerinde, medyanın demokratik toplumlardaki dördüncü kuvvet olma özelliğinin siyasi ve ticari ilişkiler bağlamında yapı bozumuna uğratılarak; paradoksal bir şekilde toplum üzerindeki denetim ve gözetim gücü, eleştirel kuram bağlamında, literatür taraması yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Kuramsal tartışmalar ve çalışmanın amacı doğrultusunda; medya, zihinlerin inşasının kaynağı konumundadır. Düzenleyici gücü yüksek olan medya, dijital iletişim çağında zihinlerin yeniden düzenlenmesi kadar muhaliflerin fikir, söylem ve her türlü eylemlerinin gözetim yoluyla denetlenmesinde ve kontrol altına alınmasında, disiplinler iktidar mekanizmalarının bir uzantısı konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Medya ve Gerçeklik, Yeni İletişim Teknolojileri, Gözetim Pratikleri

Construction of Reality in the Media and Social Control

Abstract

The purpose of the study was to reveal how the hegemony, who have global power, recreate their hegemonic ideology through media in order to reinforce their ideologies. In that respect, the content of the study was structured considering the reality in media, social control, and surveillance problem. First of all, it was emphasized that media has specialized in the "art of manipulation" and come to a position that guards the privileged minority from the threat of reality coming to light. Afterwards, the concept of media being the fourth estate feature in democratic societies was deconstructed considering political and commercial relations and media's paradoxical control and surveillance power over society was analyzed through literature review method as part of critical theory. In accordance with the theoretical discussions and the purpose of the study, it was concluded that media is the resource in mind construction. Having such regulatory power, media is an extension of disciplinary power mechanisms in reorganization of minds in the age of digital communication as well as in monitoring and supervision of the ideas, statements and all kinds of actions, particularly of dissidents, through surveillance.

Keywords: Media and Reality, New Communication Technologies, surveillance Practices.

¹ Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, "2211A Doktora Bursu" ile destek sağlayan TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

² Arş. Gör. İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi

Giriş

Dijital çağda, medya ve demokrasi bağlamında gerçekleştirilen tartışmaların merkezinde gerçeklik, toplumsal denetim ve gözetim sorunsalı yer almaktadır. Gerçeklik sorunu: medyanın, olaylar karşısındaki tutumuyla doğrudan ilişkili; toplumsal denetim ve gözetim sorunu, medya ve yeni iletişim teknolojilerinin toplumu gözetleyen ideolojik aygıtlara³ dönüşmesiyle yakından ilgilidir. Bu sorun, normatif etik kuramlarından Yeni Aristocu⁴ yaklaşıma göre; doğruluk (accuracy) ve dürüstlük (sincerity) kavramları üzerinden ele alınmaktadır (Philips, 2012: 54). Chomsky'ye göre; medyadaki gerçeklik sorunu, kaotik dönemlerde, medyanın özgürlük arayışını zayıflatıp-zayıflatmadığı ile ilişki içerisinde. Egemen medya, bağımlı olduğu kesimin (dünya nüfusunun çok küçük bir kısmını oluşturuyor⁵) çıkarları ekseninde bilgiyi farklı işlemlerden geçiren; gizleme gereği duyan, konjonktüre göre; var olmayan bilgiler icat etme eğilimi göstermek suretiyle, gerçeği manipüle eden bir araç görevi üstlenmektedir (2002:10). Bu perspektiften hareketle “medya, toplumsal bir amaca hizmet eder” ifadesi günümüz toplumlarında alternatif bir söylem haline almaya başlamıştır. Bu bağlamda medya, egemen söylemin meşruluk krizini aşmaları için toplumsal bir araç haline almıştır (Ginsberg, 1986: 34). Böylelikle medya, ayrıcalıklı azınlığı gerçeklerin ortaya çıkması ve katılım tehdidinden koruyan bekçi konumuna yükseltmektedir. Medyanın manipülasyon sanatında uzmanlaşması, medya ve demokrasi arasındaki ilişkileri düzenleyen kavramların (kamu sözcüsü, halkın temsilcisi, bilgi verici ve müzakere ortamı) içini boşaltmaktadır. John Stuart Mill'e göre; asıl tehlike, hakikate bağlı diyalogun ortadan kalkmasında saklıdır. Mill'e göre; insanlar, tarafları dinleme özgürlüğüne kavuştuklarında demokrasi adına umut vardır; ancak hakikatin sessiz sedasız yok edilmesi refahın kurgulanmakta olduğu anlamına gelmektedir (aktaran Hollingsworth, 1986: 62). Kamusal ve özel yayıncılık tarafından düzenlenen/çerçeveselenen kurgulanmış gerçeklik, gündem haline getirilerek, belirli bir ideoloji çerçevesinde, istenilen miktarda ve şekilde medya aracılığıyla kitlelere ulaştırılmaktadır. Bu süreç (özellikle Arap coğrafyasında) yönetim erkinin ayakta kalması, meşrutiyet krizini aşması, ideolojilerin ve toplumsal rızanın üretilmesi⁶ açısından başat öneme sahiptir. Günümüzde iletişimin dijitalleşmesi, iletişim sürecinde bireyin artan hareketliliği ve medyanın etkileşimli “yeni” hali, alternatif söylemler üretmenin dışında herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Ayrıca internetin erken döneminde yeni bir kamusal, homojenleşme ve farklı düşüncelerle karşılaşma imkânı sağlayacağı fikri, siber uzamda Cass Sunstein'in (1999: 1-3) kavramsallaştırdığı grup kutuplaşım asının (group polarization⁷) artmasıyla bertaraf olmuştur. Özetle, kronolojik düzlemde

3 Öznelerin, yönetim sistemi içerisindeki baskın ideolojiyi kabul etme rızası göstermeleri gereklidir. Ayrıca, üretilen rızanın toplumsal pratikler içerisinde yeniden üretimi iktidarların devamlılığı için zorunludur. Bu yüzden ideolojinin kökleri bazı toplumsal kurumlara bağlıdır. Bunlar, dini kurumlar, kamusal ve özel eğitim alanları, hukuki ve siyasi kurumlar, sendikalar ve haberleşmeyi sağlayan kurumlardır (Althusser, 1994: 63-71).

4 Yeni Aristocu yaklaşım ekseninde Bourdieu ve Foucault'nun iktidar ve sermaye kavramları, medyadaki gerçeklik ve denetim sorununu açıklayan hâkim görüşlerdir.

5 İngiliz yardım kuruluşu Oxfam'ın raporuna göre dünyanın en zengin yüzde 1'lik kesiminin serveti, geri kalan yüzde 99'lük kesimin servetinin toplamına eşit (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160117_oxfam_zengin).

6 “Bağımlı bilinç biçimlerinin şiddet veya zora başvurulmadan inşa edildiği süreçtir” (Barrett, 1996: 65).

7 Grup kutuplaşması olarak adlandırılan kavram literatür de ekonomi, politika, hukuk ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal ve fikri düzeyde ortaya çıkan bütünlüşmeleri karşılamaktadır. İnternetin toplumsal yapıları homojenleştireceği, tartışma ortamları ile yeni ve özgürlükçü bir kamusal alan olacağı düşüncesi ilk dönem akademik çalışmalarında yer alırken aksine zaman ve mekândan bağımsız küresel iletişime olanak tanıyan bu iletişimsel alt yapı sanal uzamlarda yeni cemaat tipi gruplaşmalar ortaya çıkarmıştır.

dönüşen medya içerisinde değişmeyen sorunlar medya ve demokrasi bağlamında devam etmektedir.

Medya ve demokrasiyle ilişkili tartışmaların merkezinde yer alan diğer bir önemli sorunsalda, etkileşimli dijital iletişim medyasının yaygınlaşmasıyla medyanın toplumsal gözetim mekanizmasına doğru dönüşmesidir. Devlet bürokrasisinin, yönetimin temelini oluşturduğu ülkelerde medya üzerindeki tekelci hegomonik kontrol bizzat resmi makamlar tarafından sıklıkla uygulanan sansür, haberlerin çerçevelenmesi medyanın seçkin elitlere hizmet ettiği gerçeğini berraklaştırmaktadır (Durham ve Kellner, 2012: 257). Kitle iletişim araçlarıyla egemen ideolojinin tüm söylem ve faaliyetlerini meşrulaştırma işlemi, toplumu belirli bir perspektif doğrultusunda yapılandırma işlevini yerine getirirken; karşıt düşünce temsillerini ise gayri meşru olarak ilan etmektedir (Kılıçarslan, 2008: 118). Ayrıca, karşıt söylemleri bastırmak, farklı görüşlerin medyadaki görünürlüklerini azamiye indirgemek adına sıradan vatandaşın, gazetecilere (importantstarjournalist olarak adlandırılan deneyimli gazeteciler dâhil) kadar tüm kurumları denetim altına alan egemen yapılar, bu uygulamaları medya aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Süreç içerisinde denetimli serbestliğe dönüşen medya sistemi; rızanın sağlanması, hegemonyanın merkezileşmesi, bireylerin denetlenmesi, iktidarın cezalandırıcı gücünün tüm toplumsal kurumlara sunulabilir olması ve zihinlerin yönlendirilmesi noktasında belirleyici ana unsurdur. Netice itibarıyla, hiçbir iktidar Foucault'nun (2003: 131) ifade ettiği gibi bilginin üretimi, denetlenmesi, dağıtımı ve alınması olmaksızın devamlılığını sağlayamamaktadır. Buna rağmen, günümüzde enformasyon ve medya üzerindeki denetim, iletişimin dijitalleşmesi ve etkileşim düzeyinin artmasıyla bireyleri de içerisine dâhil edecek şekilde yeni ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmektedir. Devletin elektronik gözü ve ideolojik aygıtı haline gelen dijital medya ve iletişim sistemleri; farklılıklara, yeni söylemlerin karşılaşmasına ve gerçek müzakere ortamlarına fırsat vermeyecek şekilde, egemen söylem etrafında tek boyutlu olarak yeniden düzenlenmektedir.

1. Demokratik Bir Kamusal Alan Olarak Medyada Gerçekliğin İnşası

Kamusal alan kavramının günümüz modern toplumlarındaki karşılığı, Keane (2014: 215) göre; despotik devletlere karşı mücadeleyle bağlantılıdır. Baskı ve kısıtlamaların gölgesinde yeni bir özgürlük alanı arayan toplumlar (örneğin Arap Baharı ve Ukrayna'daki protestolar), özellikle dijital medyayı farklı düşüncelerin yayılması/paylaşılması ve müzakere ortamlarının genişlemesi adına kurtarıcı olarak anlamlandırırken; egemen güçler de halkın perspektif ve duygularını kendi lehine düzenlemek amacıyla kullanmaktadır. Özellikle seçkinler ve yönetenler arasındaki sonu gelmeyen tartışmalar, iki tarafı da "halk" diye tanımlanan kitlenin desteğini almayı zaruri hale getirmiştir. Bu bağlamda, seçkinler ve yönetenler, kitlelere ulaşmak için kamusal tartışmalara ve medyaya yönelmişlerdir. Bu yönelim, sadece günümüz modern toplumlarının bir sorunu olmaktan ziyade, geçmişten günümüze gelen meşrutiyet problemi olarak erken modern dönem Avrupası'nın da önemli bir sorunudur. Bu sorunun kökleri, XIV. Louis Dönemi'ne dayanmaktadır. Dönem içerisinde(XVII. yüzyıl) çıkarılan "Mercure Galant" isimli süreli dergi, XIV. Louis'in politik girişimlerini ve ordularının kazandığı zaferleri abartılı bir şekilde halka duyurmuştur. Bunun karşılığında dergi, siyasi iktidardan

---

Bu argümanın sonucu olarak insanlar, dijital ortamlarda her geçen gün daha fazla uçlara çekilerek grup kutuplaşmasının gelişmesine neden olmaktadır(Sunstein, 1999: 23-27)

maddi getiri elde etmiştir. (Briggs ve Burke, 2011: 78). Dönem içerisinde egemen gücün yeni bir kürsüsü haline gelmeye başlayan basılı yayınlar, hakikati yansıtmıyorsa yansıtmadığı ile ilgili tartışmaların günümüze kadar uzanmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte basılı yayınların çeşitliliğinin artması, içeriklerin birbiriyle çelişmesi sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öte yandan aynı konuda birbirleriyle uyuşmayan görüşleri ulaşılabılır kılan yayınlar, otoritenin eleştirisine katkı sağlarken; içeriklerin gerçeklikle olan ilişkisinin yeni bir kamusalılık çerçevesinde tartışılmasına da olanak sağlamaktadır. Bu gelişmelerin katma değerleri zaman içerisinde kendisini göstermiştir. Briggs ve Burke göre;(2011: 79) gazeteler Fransa, İngiltere ve Almanya'da kamuoyunun doğuşunda başat öneme sahip olmuşlardır. Erken modern dönem Avrupası'ndan günümüze uzanan süreçte temsil sorununu aşamayan günümüz demokrasilerindeki egemen iradenin amacı; Chomsky'ye göre; kitleleri kendi politikaları doğrultusunda şekillendirmek, tepkisiz, sinik, her türlü enformasyonu verildiği şekliyle alımlayan topluluklar seviyesine indirgemektir (Herman ve Chomsky, 1998: 99-108). Buna göre; demokratik bir kamusalılığı çoğu zaman görünürde, kimi zamanda fikri düzeyde içerisinde barındıran medya, kitlelerin nelerden haberdar olacağından, nelerin müzakere edileceğine kadar tüm süreçleri sistemli bir şekilde inşa etmektedir. Barret'e (1996: 65) göre; bu durum aynı zamanda egemen düşüncenin şiddet ya da zora başvurmadan zihinlerde inşa edilmesi sürecidir. Bir diğer ifadeyle rızanın medya tarafından üretilmesidir.

Keane (2014: 329), demokratik bir sistemin içerisinde Habermas'ın ilk dönemki burjuva kamusal alan fikrinden farklı olarak çeşitli türlerde kamusal alanların oluşabileceğini ve hiçbirinin tekel konuma yükselemeyeceğini ifade etmektedir. Bunun açıklaması; eski rejimlerde var olan yapısal zayıflığın, kamusal alanın geçici ve belirli bir sınıfın (burjuva) katılımına açık yapısının günümüz modern toplumlarında ortadan kalkmasıdır. Konvansiyonel/geleneksel ve yeni medya sahip olduğu teknik imkânlar sayesinde çeşitli türlerdeki kamusal alanların oluşabileceği mekânlar olarak demokratik ortamların ortaya çıkmasında ve gelişmesinde belirleyici olmaktadır. Verstraeten'in (2014: 251) ifade ettiği gibi medya araçlarındaki teknik iyileşmeler, kamusal alanı güçlü bir şekilde dönüştürmekte ve çeşitlendirmektedir. Böylelikle, kamusal alan kavramı, zaman içerisinde daha medyatik bir hale bürünmektedir. Bu söylemden hareketle, kamusal alan ile medya ve demokrasi arasında organik bir bağ bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kamusal alan(lar) demokrasinin bir ön koşulu olarak kabul görünürken; medya, kamusal tartışmaya aracılık etmesi, müzakere ortamlarının genişlemesi/çeşitlenmesi ve güçlendirmesi bakımından kaldıraç görevini üstlenmektedir (Özbek, 2014). Ancak yine de John Keane tarafından ölçeklendirilen günümüz orta ve makro ölçekli kamusal alanlarında medya tarafından üretilen içerikler, demokrasilerin en azından görünür olması bakımından önemli girdilerdir. Burada içeriklerin mahiyetine göre üretilen anlam, belirleyici konumdadır. Bu nedenle içeriklerin alımlanması ve anlamlandırılması meselesi, medyadaki gerçeklik sorununun merkezine yerleşmektedir. Merkezine aldığı bu düşüncelerle yeni bir kamusalılık söylemini içerisinde barındıran medya, sahip olduğu misyonlar çerçevesinde toplumlara yeniden düzenlemekte ve/veya yönlendirmektedir.

Toplumun eğitilmesi, bilgilendirilmesi, yaşananlardan haberdar edilmesi ve kamuoyunun oluşturulmasında doğrudan katkısı olan medya, kamu hizmeti niteliğinde halka karşı önemli sorumluluklara sahiptir. Özellikle medyanın kamuoyu oluşturma noktasındaki işlevi aynı zamanda toplumu bilgilendirme misyonunu da yerine

getirmektedir. Böylelikle medya, yansıttıkları, yansıtmadıkları ve yansıtma biçimleriyle; medya, demokrasi ve gerçeklik tartışmalarının öznesi konumuna gelmektedir. Medyada sunuların toplumsal bir amaca hizmet ettiği argümanı üzerinden durumu ele aldığımızda sunulmayan kadar sunuların gerçeklikle olan ilişkisi de ayrı bir sorun olarak medya ve demokrasi bağlamında tartışılması gerekmektedir. Bu sorun etik değerlerin ihlal edilmesinden daha önemli bir noktaya işaret etmektedir. Çünkü medya, toplumların anlam dünyasını sistematik bir şekilde belirli bir ideoloji çerçevesinde düzenleme yeteneğine sahiptir. Gerçeklerin medya dolayımı manipülasyonu ve/veya maskelenmesi, gerçeğin bilinmemesinden daha tehlikelidir. Örneğin ABD, Irak işgali öncesi, askeri müdahalesini zihinlerde meşrulaştırmak amacıyla istihbarat raporları ve medya desteği ile Saddam Hüseyin rejiminin kitle imha silahları ürettiğini topluma kabul ettirmeye çalışmıştır. Benzer bir tablo yüzyıllar öncede yaşanmıştır. İngiliz iç savaşı dönemlerinde İngiltere’de gazete patlaması yaşanmış; iç savaş döneminde türeyen gazetelerin (Mercurius Aulicus) bir kısmı krallığı desteklerken; bir kısmı da parlamento tarafının sesi (Mercurius Britannicus) olmayı kendine ilke edinmiştir. İngiltere iç savaşı döneminden beri süre gelen medyanın yanlı tutumunun merkezinde iktidar ilişkilerinin toplumu oluşturduğu düşüncesi yer almaktadır. Kamusal ve özel çok sayıda medya kuruluşu da bu düzenlemenin etkin araçları olarak yüzyıllar boyu aynı misyonla yeni güne baskılarını hazırlamaktadır. Ayrıca İngiltere iç savaşı döneminde yaşanan “gazete patlaması” günümüzde kangrenleşmiş bir yaraya dönünce basın özgürlüğü tartışmalarının hareket noktasını da oluşturmuştur (Briggs ve Burke, 2011: 95). Bu özelliği ile medya çerçevelediği gerçeklik üzerinden siyasal iktidarların devamlılığı ve meşrulaşması adına faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu faaliyetlerini sürdürürken; demokratik söylemler üzerinden hareket eden medya, siyasetin gündelik yaşamın içerisine girmesine böylelikle, düzenli bir şekilde kamuoyunun oluşmasında katalizör vazifesi görmektedir.

Medya, insanların zihinlerinde ortak anlamlar yaratmada ve kamuoyu oluşturmada bir iktidar kaynağıdır. Bu bağlamda Castells’in (2014: 20) ifade ettiği gibi; çoğu zaman bedenlere işkence etmekten etkili bir yöntemdir. İktidar mücadelesinin insanların zihinlerinde anlam yaratma savaşı olma nedeni de tam olarak bu noktadan kaynaklanmaktadır. Medya ve iktidar ilişkileri devreye girerken; medya temsilinin gerçeklik düzeyi, doğrudan anlam üretim biçimlerini, dolayısıyla da iktidar ilişkilerini düzenlemektedir. Daha açık bir ifadeyle, medya ve iktidar ilişkileri, gücün hangi yollarla medyada sunulan içerikleri eleyip sunulmaya uygun olanları seçtiği, marjinal düşüncelerin nasıl kenara itildiği ve egemen çıkar çevrelerine ise nasıl mesajlarını halka kolayca ulaştırma imkanı sağladığı ile ilintilidir. Medya bir üst satırda sıraladığımız olanakları sağlarken; dolaşıma sunduğu içeriğin hakikatle olan ilişkisini yapı bozumuna uğratmaktadır. Böylelikle medya, manipülasyon sanatındaki uzmanlığını kullanırken; görsel materyallerin teknik müdahalesine, edebi oyunlara ve yansız olma çabasına sıklıkla başvurmaktadır. Çoğu zaman gündemin kurgulanması süratle değiştirilmesi için içeriğe müdahale ya da içeriğin direk olarak gizlenmesi hayati öneme sahiptir. Örneğin, ABD’nin Kuzey Carolina eyaletinde öldürülen üç Müslüman genç ile ilgili Amerika ve Avrupa basını sessizliklerini korurken; Afro-Amerikalılara yönelik polis şiddeti ve ölümler dijital medyanın desteği ile halk isyanına dönüştürülmüştür. Tüm bu olaylar karşısında hiç şüphesiz en basit ve etkili yöntem medyanın yansız olma algısının kurgulanmasıdır. Medya dolayımıyla oluşturulan gündemle ilgili uzmanlar demokratik bir kamusal alan(mış) görüntüsü içerisinde medya ve iletişim sistemleri dâhilinde yorumlarda bulunmaktadır. Genellikle yorumlar, egemen ideolojinin

öğretilerinin dışına çıkmamaktadır. Egemen iradenin medyada sürekli kendini yenilemesi, alternatif düşünce ve söylemlerin marjinalleştirilmesine, nihayetinde güçlü seçkinlerin düşüncelerinin desteklenmesiyle sonuçlanmaktadır. Böylelikle izleyicilerin kamusal alandaki tartışma ve/veya müzakerelerden haberdar olma veya katılma şansı ortadan kalkarken; dünyayı anlamlandırma biçimleri de belirli bir ideoloji perspektifinde yönlendirilmektedir. Ancak izler kitle, medya temsillerinde ve/veya söylemlerinde kodlanmış her şeyi direk kabul etmeyebilir. Bu durumun önüne geçmek için medya temsillerinin rasyonelleşmesi, egemen ideoloji perspektiflerinin yeniden üretilmesi ve meşrulaştırma süreçlerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu sayede Hall'un "hâkim kod açılımı"⁸ (Hall, 2006: 163-174) diye ifade ettiği, medya ve egemen güçlerin "kutsal ideoloji" anlayışını güçlendirme süreci olarak da tasarlanmış tüm medya temsillerini benzer şekilde okumaları sağlanmaktadır.

Medyanın sunduğu gerçeklik temsilleri, bireylerin gerçek dünyaya ilişkin yorumlamalarını belirlemektedir. Bu nedenle temsil, gerçek olaydan sonra ortaya çıkan bir şey değildir. Aksine yorumlanan gerçekliğin bir parçasıdır. Bu nedendir ki medyada dolaşıma sokulan kurgulanmış gerçekliğin; rasyonelleşmesi ve söylem biçimi toplumların iktidarlar tarafından tercih edilen tarzda bir okuma yapmasında belirleyicidir. Örneğin, Rusya ile Türkiye arasındaki uçak krizinin sonrasında Rus Hükümeti, Kandil Dağı'na bir grup gazeteci göndermiş, terör örgütü yöneticileri ile mülakatlar gerçekleştirmiştir. Ardından gerçekleştirilen mülakatlar, Rusya Devlet Kanalı 1'de yayınlanmıştır (Kelkitlioğlu, 2015). Ayrıca kamusalılığı artırdığı iddia edilen açık oturumlarda, Türkiye-Rusya arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Dahası kamuoyu önünde gerçekleştirilen tartışma programlarında egemen ideolojinin faaliyetlerini meşrulaştırmak adına Türkiye karşıtı söylemler kamuoyunun inşa sürecini belirlemede katkı sağlamıştır. Tartışmalarda Türkiye, verilecek askeri karşılık söylemi üzerinden, toplumu belirli bir devlet politikasını destekler konuma yükseltmek için nefret söylemi kullanılmıştır. Bunun için Türkiye'nin hangi bölgesine saldırılması gerektiği, Rus füzesinin rotasının belirlenmesi için hararetli tartışmalar gerçekleşmiştir (<http://www.milliyet.com.tr/rus-televizyonunda-skandal-yayin--gundem-2159637/>). Böylelikle Rus medyası, uçak krizi ile ilgili zihinlerde öncelikle yeni bir gerçeklik üretmiştir. Milli duyguların üzerine ekilen bu ideolojik temsillerle dolu gerçeklik algısıyla iktidarın meşrulaştırılmaması hedeflenirken; belirli bir devlet politikası çerçevesinde alınan yasaklar ile ilgili halk desteği garanti altına alınmıştır. Medyada yer alan haber ve söylemler aracılığıyla üretilen bağımlı bilinç biçimleri ilk sonuçlarını üretmiştir. Böylelikle medya aracılığıyla rızanın üretilmesiyle birlikte, Rus vatandaşları Türkiye haricinde farklı ülkelere seyahat etmeye başlamış (<http://www.tuyed.org.tr/rusyadan-turkiyeye-tur-satislari-durduruldu/.html>) orta ve küçük ölçekli ticari ilişkiler bozulma noktasına gelmiştir. Örneklerini arttırabileceğimiz bu ve benzeri sonuçların ortaya çıkmasında medya başrolde yer alırken; zihinlere zerk edilen ideolojilerin kendini sürekli yeniden üretmesinde, kamusal ve özel medya ayırımı gözetmeksizin bu süreçlerin merkezinde konumlanmıştır.

Kamusal ve özel medya kuruluşları, medya ve demokrasi arasındaki dengeyi yeniden düzenleyecek bir ayırım gibi görünse de tarihsel hafıza, bunun pekte mümkün

8 Hall üç farklı seviyede kodaçımı türü olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki "hâkim kod" açılımıdır. İnsanlar medya temsillerindeki kodlanmış anlamları hâkim ideoloji ile herhangi bir çatışma yaşamadan, sorgulamadan ve reddetmeden kabul etmesidir. Hall "müzakereci kod" adını verdiği ikinci yaklaşımına göre: medya temsillerinin bazı yönlerini kabul ederken; mikro düzeyde dahi olsa medya temsillerinin reddini içermektedir. Hall "Karşıt kod" adını verdiği üçüncü yaklaşımda ise, medya temsilleri belirli ideolojiler tarafından tasarlanmıştır. Bu nedenle kitleler tarafından kabul görmemektedir (Hall, 2006: 163-174).

olmadığını göstermektedir. Kamu medyası devlet denetiminde bir izlenim sergilerken; Murdoch pazar liberalizminin basın ve yayın özgürlüğünün kilit koşulu olduğu konusunda yinelemeler yaparak; özgürlüğün devlet müdahalesinden kurtuluş ve bireyin düşüncelerinin kısıtlamalardan kurtulması olduğunu ifade etmekteydi (Keane, 2010: 67). Ancak Murdoch, 1980'li yıllarda Thatcher'a verdiği medya desteğinin benzerini, dönemin Tony Blair hükümetine destek vererek devam ettirmiştir. Bu süreçte Blair - Murdoch görüşmeleri basında sansasyona neden olmuştur. Süreç böyle devam ederken; Murdoch, mevcut politikasını sürdürerek her zaman iktidarın yanında olmayı bilmiştir. Murdoch örneği ve benzer çok sayıda örnek, özel yayıncılığın bir özgürlük savunucusu olmaktan ziyade, tıpkı kamusal yayıncılık anlayışında olduğu gibi egemen ideolojinin ve çıkar guruplarının taşıyıcı kolonları olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. Bu nedendir ki, medyanın sahiplik ve mülkiyet yapısı, medyada gerçeğin temsilinde belirleyici konumdadır. Güç ilişkilerinin yarattığı gerilimi, medya alanında tekelleşmeyle çözmek isteyen seçkin azınlık, süreç içerisinde devamlılığını ve istikrarını muhafaza etmek adına ekonomik ve sosyal sermayesini üretmektedir. Birbiri içinde bağımlı bu yapı, medya alanında da örgütlenerek bağımlı bilinç yapılarının yönettiği basın çalışanlarının yetişmesine destek vermektedir. Medyada birbirlerine bağımlı yapıların oluşmasında egemen güçlerin tasarrufu belirleyicidir. Çünkü Bourdieu ilk defa sosyal sermayeyi tanımlarken ifade ettiği gibi "sosyal sermaye gerekli olduğunda faydalı "destekler" sağlayan toplumsal ilişkilerin sermayesidir"(Field, 2006: 20). Bu söylemden hareketle medya alanında çalışanların, aynı ekonomik ve sosyal sermaye içerisinde gelen gazetecilerden oluşması kamunun ve gündemin simüle edilmesinde; böylelikle medya temsilinin hakikatle olan ilişkisinin koparılmasında hayati öneme sahiptir.

2. Medya, İktidar ve Toplumsal Denetim İlişkisi

İktidar ile bilgi arasında geçmişten günümüze yakın bir ilişki vardır. Özellikle enformasyon toplumu ve/veya Bell'in kavramsallaştırdığı haliyle sanayi sonrası topluma yükselişle birlikte iktidarla bilgi arasındaki ilişki de yoğunlaşmıştır (Baran, 1992: 53-56). Bu bağlamda günümüz demokrasilerinde, iktidarda yer almanın merkezinde, bilgiye sahip olmanın hayati önemi bulunmaktadır. Çünkü bilgi, günümüz modern toplumlarındaki tüm insani faaliyet alanlarının düzenlenmesinin kaynağıdır. Bu noktadan hareketle, Foucault'un (2003: 131) ifade ettiği gibi bilginin üretimi, denetlenmesi, dağıtımı ve alınması olmaksızın iktidarlara günümüz demokrasilerinde devamlılığını garanti altına alamamaktadır. Bu bağlamda, iktidarın, toplumu denetim altında tutması ve "otoritesini" güçlendirmesi için toplumu çok iyi tanıması, bireyler ile ilgili her türlü enformasyona sahip olması bir zorunluluk halini almaktadır.

Sennet'a göre otorite, ilişkisel bir kavramdır. Kavramın aile otoritesinden, askeri ve yargısal otoriteye kadar geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır. Toplumsal yapı içerisinde yer alan tüm bireyler, otoriteye gereksinim duymaktadır (Sennet, 1992: 57). Çünkü otorite, güvenlik ve güçlülük arayışıdır ki; iktidarlara, otoriteleri üzerinden "disiplin", "egemenlik" ve "güvenlik" söylemlerini garanti altına almaktadır. İktidar yapısının içselleştirdiği otorite anlayışında; merkezi otorite, kamu kurumlarıyla ve medya aracılığıyla topluma yayılmaktadır. Bu kurumlar, marksist kuramda devletin baskı aygıtlarıdır.(Bu noktada devletin baskı aygıtlarının, devletin ideolojik aygıtlarıyla karıştırılması gerekmektedir.) Bu kurumlar, ordu, polis, mahkeme, hapisane gibi devlet yönetimindeki çıkış noktası toplumsal düzeni, otoriteyi ve güvenliği sağlamaya yönelik kamu kurumlarıdır (Althusser, 2006: 62-63). Devlet idaresindeki kurumlar

toplumsal düzenin sağlanması, bireylerin disipline altına alınması ve güvenli bir kamusal yaşamın garanti altına alınması adına devlet otoritesini halka yaymaktadır. Bu süreci gerçekleştirirken toplumsal denetimi ve disiplini, gözetim yoluyla sağlamaktadır. Geline noktada gözetim, iktidarın halk üzerindeki öncelikli denetim biçimlerinden birisi haline alırken; yeni iletişim teknolojileri ve medya önemli bir iktidar organı haline gelmektedir. Bu noktada, egemen irade devletin ideolojik aygıtlarından (DİA)(Aile, Hukuk, siyasal, sendika, haberleşme ve kültürel)haberleşme DİA'sını toplumsal gözetimin sağlanması, kamuoyunun belirlenmesi ve her türlü enformasyonun denetlenmesi ve iktidar süzgecinden geçmesi adına ihtiyaç duymaktadır. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinin gelişmekte olduğu ve enformasyon akışında zaman ve mekân mefhumunun önemini yitirdiği dijital çağda iktidarlar, toplumsal denetim ve gözetimin sağlanması amacıyla haberleşme DİA'sıyla ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır. Böylelikle toplumsal denetim ve gözetim, medya ve yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla mikro düzeye indirgenmektedir. Böylelikle bireyselleşen gözetim mekanizmaları toplumsal hayatın her alanına yayılmaktadır. Geline noktada yeni dijital çağda, tüm gözetleme pratiklerinin yanında özellikle medya dördüncü kuvvet olarak iktidarı denetleyen bir araç konumundan; paradoksal bir şekilde iktidar tarafından toplumu denetleyen ideolojik bir aygıt haline dönüşmektedir.

İktidarın işleyişine ve otoritesinin toplumsallaşmasına hizmet eden bilgi, sadece bilimsel bilgiyle sınırlı değildir (Foucault, 2003: 244). Sıradan vatandaşın ya da bir kuruma ait herhangi bir bilgi, iktidarın devamlılığı için biriciktir. Çünkü bilgi, bir hiyerarşidir ve bu hiyerarşinin zirvesinde devlet yer almaktadır. Bu nedenle bilginin egemenliği Foucault'ya göre iktidarında egemenliğidir (Foucault, 1980: 131). Bu bağlamda egemen irade, yönetimi altındaki tüm yaşam ve faaliyet alanlarına girme arzusu içerisindedir. Özellikle iktidarlar için toplumların sosyal yaşam alanlarında görünmeden görme ve kayıt altına alınmasında, yeni medya ve toplumsal paylaşım ağlarının başat önemi bulunmaktadır.

Sosyal ilişkilerin ulusal sınırların ötesine geçtiği, zaman ve mekân sıkışmasının yaşandığı dijital iletişim çağında iktidarlar, bireye özgü enformasyona ulaşmak için gündelik hayatın içerisine dijital iletişim teknolojileri aracılığı ile dâhil olmaktadır. Öyle ki yeni dönemde gözetleyen görünmeden, gözetlenende öz iradesiyle her türlü enformasyonu kamusal alana yaymaktadır. Ancak özellikle dijital kamusal alanlarda, özneler gözetim altında olduklarını gerçek yaşamdaki gibi izlendiklerinin bilincinde olamayabilirler. Hissettirmeden ve görünmeden gerçekleşen gözetim pratiklerinin nedeni, dijital alanın ve onun teknik yeterliliklerinin kullanıcılar tarafından iletişim sürecinde tam anlamıyla içselleştirilememesidir. Böylelikle gözetleme pratiği, egemen yapının öncelikli denetim biçimlerinden birisi haline gelirken; görme ve kayıt altına alma önemli bir iktidar organı haline gelmektedir. Bu sayede iktidarın gözetimi, gündelik yaşamı panoptik bir hapisane metaforuna indirgemeyi başarmaktadır. Medyanın teknik iyileşmesi ve yeni iletişim teknolojileriyle birlikte gözetleme eylemi gayr-i ahlaki bir davranış biçimiyken, süreç içerisinde tedrici olarak normalleşmektedir. Böylelikle toplumsal gözetim ve denetim süreklilik arz eden bir uygulama biçimine doğru evrimini tamamlamaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin ve etkileşimli iletişim medyasının toplumsallaşmasıyla birlikte gözetim, meşru ve sıradan bir uygulama haline almaktadır. Örneğin iktidar tarafından toplumsal gözetim ve denetimin ilk örneklerinden dikkat çekici olanı İran'daki başkanlık seçimleri sürecinde meydana gelmiştir. 25 Mayıs 2009 tarihinde, İran Hükümeti ani bir kararla ülke genelinde Facebook ve Twitter'a erişimi

bloke etmiştir. İran Hükümeti'nin sosyal ağları refleks bir kararla yasaklamasındaki sebep tam olarak bilinmemektedir. Dönemin hükümeti tarafından resmi bir açıklama yapılmadığı için, kesin bir yargıya varılamamakla birlikte, yaklaşan başkanlık seçimlerine bir aydan daha az bir süre kaldığı için Mahmoud Ahmadinejad'ın kararıyla kapatıldığı yönünde genel bir kanı bulunmaktadır. Başkanlık seçimleri sürecinde, başkan adayı Mir Hossein Mousavi'nin sosyal medyayı etkili bir şekilde kullanarak seçim propagandasını gerçekleştirmiştir. Özellikle Facebook üzerinden kadınların ve gençlerin desteğini alan Mousavi, Facebook'a İran ulusal sınırları içerisinde erişimin engellenmesiyle, propaganda stratejisini değiştirmek zorunda kalmıştır. Sonrasında Mousavi'ye destek veren web sitelerinin kapatılmasıyla devam eden süreç, seçimin kaderini değiştirmiştir. Seçim sonucunda, Ahmadinejad yeniden başkan seçilmiştir. Seçiminin hileli olduğunu iddia eden Mousavi taraftarları, sokaklara dökülerek; seçim sonuçlarını protesto etmişlerdir (Jordan, 2012: 8-9).

İran örneğinden anlaşılacağı gibi haberleşme DİA'sı üzerinden iktidar tarafından gerçekleştirilen toplumsal gözetim, denetim ve her türlü bilgiye erişim; iktidar ilişkilerini düzenleyip, denetleyerek ona katkıda bulunmaktadır. Çünkü iktidar öznenen kati suretle bağımsız değildir. Foucault'nun ifade ettiği gibi iktidar özneleri oluştururken; aynı zamanda, özneler üzerinden uygulanan bir ilişkiyi göstermektedir (Akgündüz, 2013: 4). Böylelikle, iktidarın toplumsal hayatın her alanına sızması merkezi otoritenin yayılması için mutlak önem arz etmektedir. Toplumsal düzen içerisinde otoritenin yerleşmesi, devamlılık arz etmesi ve toplumun disipline altına alınması için yeni medya ve iletişim teknolojileri iktidarın uzantısı olarak ideolojik bir aygıt konumuna yükselmektedir. Geline nokta, bedenler kadar söylemler de görünmeden gören iktidar ve onun teknolojik uzantıları tarafından kayıt altına alınmakta, denetlenmekte ve disipline edilmektedir. Panoptik bir mantığa sahip olan bu dijital sistem, özneleri biçimlendirmektedir. Öyle ki, denetim ve gözetim pratiklerinin toplum üzerindeki gücünü hissettirdiği toplumlarda akıl dışı otoriteye hayır diyebilmek dahi alternatif bir söylem halini almakta ve marjinalleştirmektedir.

3. Medya Siyaset İlişkisi: İkinci Hükümet

XX. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla demokrasiyle yönetilen ya da görece yönetildiğini zanneden toplumların hepsinde hükümetler tüm meşruluklarını "oy" diğer bir ifadeyle halk desteğine dayandırmaktadır. Medya ve siyaset arasındaki ilişkinin merkezinde yer alan bu somut meşrutiyet arayışı, aynı zamanda medyanın siyasetteki determinist etkisini belirlemektedir. Öyle ki Rivers'ın ifade ettiği gibi, küresel iletişim çağında, yalnızca bir tane değil, ikinci bir hükümette vardır. Bu hükümet hem birincisini dengeleyip denetlemekte, hem de birincisi ile halk arasındaki ilişkileri kontrol etme ve yeniden düzenleme ayrıcalığına sahip olmaktadır. Bu noktada birinci hükümet herkesin aşına olduğu resmi siyasi hükümetken; ikinci ya da öteki olarak adlandırılan hükümet ise medyadır (Rivers, 1982: 8-22). Rivers'ın söylemleri, dönemi içerisinde konvansiyonel medyayı işaret etmiş olsa da; günümüzde etkileşimli dijital iletişim medyası, iktidar ve muhalifler için yeni mecraların ortaya çıkmasında aracı konumundadır. Ancak, dijital medya, alternatif söylemlere açık, kamusal alan olarak halk tarafından kabul edilse de; özellikle çoğulcu demokrasi anlayışının gelişmediği toplumlarda iktidarların sahip olduğu yasama gücü ve ekonomik yeterliliklerle birlikte dijital uzamda da hâkim söylem son kertede egemen iradenin kontrolü altına girmektedir.

Medyanın siyasetteki belirleyici gücü söylem ve iktidar ilişkisine dayanmaktadır. Çünkü demokrasilerde iktidar, görünürde söylem aracılığı ile ele geçirilmek istenen bir güçtür. Bu durumun önemini seçim ve/veya referandum öncesi süreçlerde iktidar da ve muhalefette yer alan siyasiler daha iyi anlamaktadır. Aynı zamanda iktidarın devamlılığı için de ideolojinin sürekli üretimi, bunun garanti altına alınabilmesi içinde egemen söylemin devamlı kendini yeniden üretmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, söylemin üretildiği ve kitlelere dağıtıldığı yer olan medya, bu özelliği ile başat öneme sahiptir. Küresel ölçekte bakıldığında, günümüzde seçkin elitler ve egemenler, konvansiyonel medya ve etkileşimli dijital iletişim medyasını sistemli bir şekilde kullanmaktadır. Bu noktada ideolojilerini yeniden üretmek adına egemenler, geleneksel ve dijital ortamı birbirlerinin tamamlayıcısı olarak kullanmakta; böylelikle süreci daha etkili bir hale getirmektedir. Örneğin seçim dönemlerinde, ya da toplumsal olaylarda üretilen haberler, konvansiyonel medyadan duyurularak gündem oluşturulurken; halkla iletişim halinde olmak, etkileşim düzeyini arttırmak ve anlık geri bildirimler almak için dijital platformlar tercih edilmekte; olayların ayrıntıları bu ortamlar aracılığı ile aktarılmaktadır. Ancak toplumsal hafızayı şekillendirecek tartışmalar hala kitleler tarafından daha güvenilir olarak kabul gören televizyon kanalları (<http://www.milliyet.com.tr/rus-televizyonunda-skandal-yayin--gundem-2159637/>.) üzerinden kurgulanmaktadır. Böylelikle haberin gerçekliği geleneksel medya üzerinden kurgulanırken; yaşananlar ile ilgili destekleyici tüm söylemler dijital medya aracılığı ile aktarılmaktadır. Çünkü muhalif söylemin daha yoğun olduğu dijital ortamlarda toplumsal iradenin nabzını tutmak, alternatif söylemlere koştur yeni söylemler üretmek, egemen iradenin meşruluğunu üretmesinin aksine koruması adına daha elverişli imkânlar sunmaktadır.

İktidar sadece kendi çıkarlarını hayata geçirmek için bir aktörler kümesi tarafından sahip olunan bir güç değil; aksine toplumsal bir etkileşim tarzıdır. Bu nedenle iktidara sahip olmanın ve iktidarda kalmanın temel prensibi, Foucault'ya göre: ilişkilerin sürekli düzenlenmesidir (West, 1998: 237). İlişkilerin sürekli düzenlenmesi için aracı konumundaki medya ve iletişim sistemleri kolektif ya da bireysel taraflar arasındaki etkileşimi düzenleyen ve denetleyen yapısının yanı sıra; başkaları üzerindeki denetimini ve dünyayı anlamlandırma biçimini de belirlemektedir. Bu perspektiften hareketle, her ne kadar medya dördüncü güç olma özelliğini edebi anlamda koruyor gibi görünse de, demokrasi anlayışının gelişmediği ve buna bağlı olarak da basın özgürlüğünün korunamadığı toplumlarda medya birinci kuvvet olma noktasına yükseltilebilir. Bu özelliği ile medya toplumsal hayattaki tüm kurumları siyasallaştırma yeterliliğine sahiptir. Bu noktadan itibaren medya hükümetin bir alternatifi değil, aksine egemen ideolojinin kökleşmesi için gündelik hayatın içerisine sirayet eden "ikinci hükümet" (second government) diğer bir ifadeyle "öteki hükümet" fonksiyonundadır. Ancak ikinci hükümet daha öncede ifade ettiğimiz gibi siyasal ilişkileri düzenleyen ve görünür kılan teknik bir ayrıcalığa sahiptir. Böylelikle halkla iktidar ilişkilerinin kontrol edilmesinde ve birinci hükümetin görece "denetleniyormuş" gibi gösterilmesinde etkili bir role sahiptir (Rivers, 1982: 7-20). Örneğin, iktidarlar kendi egemen ideolojilerini yeniden üretmek için özellikle haber medyasına ihtiyaç duyarlar, böylelikle bireylerin siyasi yönelimleri etkilenmekte aynı zamanda siyasi karar verme mekanizması, siyasi liderler ve hükümet üzerinde çok etkin bir baskı gücü oluşmaktadır.

Özellikle medyanın mülkiyet ve sahiplik yapısındaki değişim ile birlikte günümüzde medya, sermaye ve siyaset arasındaki bağın kuvvetlendiği bunun bir sonucu olarak birbirlerine bağımlı bir yapının doğduğu açıkça görülmektedir. Özetle, medya endüstrisi,

dünya genelinde finansal örgütlenmeler ve politik aktörler gibi çok sayıda güç merkezi ile doğrudan ilişkilidir (Bagdikian, 2004: 9). Bu noktadaki en büyük etik sorunsal ise; haber üreten, toplumu bilgilendirme ve dördüncü güç olma göreviyle hareket eden medya örgütlerinin artık güçlü sermaye sahiplerinin kontrolünde olmasıyla başlamaktadır. Bu yapı medyanın iktidarın bir uzantısı olarak hareket etmesi sonucunu doğururken; aynı zamanda egemen gücün ideolojisinin yeniden üretilmesinde iktidar ile halk arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde ve demokratik katılım sürecinin somut göstergesi olan seçimlerde bireyin kararının yönlendirilmesinde belirleyicidir. Son kertede demokrasi ve özgürlük anlayışının içselleştirilmediği toplumlarda medya ikinci hükümet konumuna yükselerek siyasi iktidarın politikalarını yönlendirmekte ve meşru zeminin halkın zihninde canlandırılmasında etkili olmaktadır. Netice itibarıyla basından beklenen tarafsızlık ilkesi içerisinde yaşananları “tüm gerçekliği” ile kamuoyuna ulaştırmak iken; geleneksel noktada medya tüm kürede ideolojik bir aygıt olarak egemen güçlerin kontrolündeki ticari bir faaliyet alanına doğru evrimini sürdürmektedir.

Sonuç

Medyada sunulanın gerçekliği ve toplumsal denetim üzerine bir değerlendirme girişimi görüldüğü gibi ideoloji, iktidar, sermaye, söylem, yeni iletişim teknolojileri ve gözetim gibi geniş anlamlara sahip kavramlar silsilesini beraberinde getirmektedir. Çünkü gündelik hayat ve bu hayata dair gerçeğin ne olduğu sorunsalıyla ilgili bir sorgulayışa kapılan özne için yeni dijital çağda medya, biriciktir. Bunun nedeni; iletişim sürecinde mobil cihazlarla bireyin artan hareketliliği her türlü enformasyona erişimi zaman ve mekân kısıtlamasından koparmasıdır. Bunun sonucunda medyada sunulan her türlü içerik giderek kapitalistleşmekte ve bir metaya dönüşmektedir. Böylelikle medya ticari bir faaliyet alanı haline gelirken; bu dinamik sürece siyasal ilişkilerin eklenmesiyle de toplumsal hayatın tüm kurumları siyasallaşmaktadır. Geleneksel noktada medya, toplumsal gerçeğin bireylerin zihninde inşa edilmesinde kurucu bir öge pozisyonundadır. Öyle ki, gerçeğin toplumsal inşasında medyanın sunduğu olanakların ötesinde gerçeğin algılanabileceği başka bir ortam yeni dijital çağda bulunmamaktadır. Bunun nedeni; medyanın dili, görsel materyalleri ve tüm teknik müdahaleleri bir arada kurgu mantığında düzenleyerek uygulayabilmesidir. Böylelikle medya zihinlerin inşasının kaynağıdır. Düzenleyici gücü bu denli yüksek olan medya, dijital iletişim çağında zihinlerin inşası kadar özellikle muhaliflerin fikir, söylem ve her türlü eylemlerinin gözetim yoluyla denetlenmesinde disiplinler iktidar mekanizmalarının bir uzantısıdır.

Tarihsel süreçte gözetim sayesinde egemen irade, kitlelerin ya da toplumun davranışlarını teknolojik yeterlilikler paralelinde gözetlemekte aynı zamanda doğrudan denetleyebilmektedir. Bu bağlamda modern çağda egemen iktidarın yerine geçen disiplinler iktidar için önemli bir faaliyet alanı, otoriteye aykırı davranışların disiplin altına alınması kadar (hapishane, polis gibi devletin baskı aygıtları) fikirlerin denetimi de olduğu bilinci dijital iletişim çağında kavrandığında (Smith, 2005: 62) resme gözetim mekanizmaları ve yeni iletişim teknolojileri dâhil olmaktadır. Özellikle mobil iletişim ile bireyin artan hareketliliği siber uzama katılımında zaman ve mekân kısıtlamasını ortadan kaldırırken; gözetim ve denetim mekanizmalarının işlevselliğini ve toplum üzerindeki baskıcı gücünü arttırmaktadır. Bu bağlamda muhalif olma bilinci siber uzamda artarken, iktidarın her söylemini, davranışını veya uygulamasını eleştirmek görece “erdemlilik” haline dönüşmektedir. Ancak siber uzamın sağlamış olduğu teknik olanaklar ve yeni

kamusal alanlar akıl dışı otoriteye hayır denebilmesi için biriciktir. Siber uzamın kural tanımazlığı üzerine yerleşmiş bir muhalif düzen son kertede disipliner iktidarın lehinedir. Çünkü bu bütünlük yapı içerisinde özne, kendi eylem ve söylemlerini öz-denetim ve öz-düzenleme yoluyla kontrol altına alarak disipliner düzeni içselleştirmektedir. Bunun nedeni iktidarın tüm denetim ve gözetim mekanizmalarını kontrolü altında tutma ayrıcalığından kaynaklanmaktadır. Bu noktada önemli olan husus: tüm denetim ve gözetim uygulamalarının yanı sıra kişilik haklarının ve ifade özgürlüğünün sınırlarının belirlendikten sonra kanunlarla güvence altına alınmasıdır. Ayrıca sivilleşme ve medya aracılığı ile toplumsal hayatın tüm kurumlarının siyasallaştırılmaması yurttaşlık bilincinin ve ortak iyiyeye(commongood) yönelik demokrasi anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Akgündüz, Gülay Özdemir (2013). "Foucault'da İktidar ve Beden İlişkisi." Akademik Bakış Dergisi, 1-16.
- Althusser, Louis (1994). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Althusser, Louis (2006). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bagdikian, Ben (2004). New Media Monopoly. Boston: Beacon Press.
- Baran, Aylin (1992). "Sanayi Sonrası Enformasyon Toplumu Üzerine Tartışmalar." Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 53-69.
- Barrett, Michele (1996). Marx'tan Foucault'a ideoloji. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Briggs, Asa, & Burke, Peter (2011). Medyanın Toplumsal Tarihi. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Castells, Manuel (2014). İsyen ve Umud Ağları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Chomsky, Naom (2002). Medya Gerçeği. İstanbul: Everest Yayınları.
- Durham, Mennaskhi Gigi ve Kellner, Douglas (2012). Media and Cultural Studies. USA: Blackwell Publishing.
- Field, John (2006). Sosyal Sermaye. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, Micheal (1980). The Will to Turth. New York-London: Tavistock Press.
- Foucault, Micheal (2003). İktidarın Gözü. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ginsberg, Benjamin (1986). The Captive Public: How Mass Opinion Promotes State Power New York: Basic Books
- Hall, Stuart (2006). "Encoding/decoding." Media and Cultural Studies. Kellner, Douglas ve Gigi Durham (der). London Blackwell.
- Herman, Edward, ve Chomsky, Noam (1998). Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir. İstanbul: Minerva Yayınları.
- Hollingsvorth, Mark (1986). The Press and Political Dissent. Londra.

Jordan, Bailly (2012). The Impact of Social Media on Social Movements: A Case Study of the 2009 Iranian Green Movement and the 2011 Egyptian Revolution. Washington State University.

Keane, John (2010). Medya ve Demokrasi. İstanbul : Ayrıntı Yayınları.

Keane, John (2014). "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümleri". Medya Kültür Siyaset.Süleyman İrvan(der.). İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınevi. 215-244

Kılıçarslan, Emine Çakmak (2008). Siyasal İletişim İdeoloji ve Medya İlişkisi. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Özbek, Meral (der.) (2014). Kamusal Alan İstanbul: Hill Yayınları.

Philips, Angela (2012). An Ethical Deficit? Accountability, Norms and the Material Conditions of Contemporary Journalism. N. Fenton.New Media, Old Media.içinde. London: Sage. 51-67

Rivers, William (1982). The Other Government: Power and the Washington Media. New York : Univers Books.

Sennet, Richard (1992). Otorite. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Smith, Philips (2005). Kültürel Kuram. İstanbul: Babil Yayınları.

Sunstein, Cass (1999). The Law of Group Polarization. Ohn M. Olin Law & Economics Working Paper No: 91: 1-38.

Verstraeten, Hans (2014). Medya ve Kamusal Alanın Dönüşümü". Medya Kültür Siyaset. Süleyman İrvan(der.). İçinde. Ankara: Pharmakon Yayınları. 245-282

West, David (1998). Kıta Avrupası Felsefesine Giriş.İstanbul: Paradigma Yayınevi.

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160117_oxfam_zengin, (erişim tarihi 18.01.2016).

Milliyet.(2011).<http://www.milliyet.com.tr/rus-televizyonunda-skandal-yayin--gundem-2159637/>. (erişim tarihi 07.12.2015).

Statista. (2015). TV Remains the World's Number 1 News Source. statista:<https://www.statista.com/chart/4089/preferred-news-sources/>. (erişim tarihi 01.11.2015).

"Turizm Yazarları ve Gazeteciler Derneği" (2015). <http://www.tuyed.org.tr/rusyadan-turkiyeye-tur-satislari-durduruldu/.html> (erişim tarihi 01.12.2015).

Kelkitlioğlu, Murat (2015). Akşam Gazetesi.<http://www.aksam.com.tr/yazarlar/rusya-kandilde-atesle-oyuyor/haber-469130>. (erişim tarihi 08.12.2015).